

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд

**Възпитаниците на студиите към МХАТ - основоположници
на национално значими педагогически школи за театър
между двете световни войни**

за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ с
кандидат **Анастасия Владимирова Лютова-Господинова**

Професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство.

Научен ръководител: чл.-кор. проф. Пламен Марков

Рецензент: Проф. д.н. Божидар Стефанов Манов

Потребно начално признание: Много обичам да чета книги и текстове за история на изкуствата! Особено такива с персонализирани разкази, биографични очерци, мемоарни изповеди или дори суетни „парфюмирани“ измислици. Усещам се някак техен анонимен съвременник, дребен безличен любител или дори почитател на чужди вълнения, на нечии тревожни безсъници, омайни вдъхновения или отмъстителна ярост. Или на болезнени изповеди и зле прикрита завист, и какво ли още не от невидимия, изкусителен, но само предполагаем личен мир на някогашни величия, на техни подражатели или съперници, на разрушени алкохолни аристократи или на бедни туберкулозни провинциалисти в големите културни средища! Обичам неусетното потапяне в този друг свят, от друго време, в неуютни чужди предградия или в мечтания блясък на световния лукс и сънувана цивилизация!

За някои от възпитаниците на МХАТ знам по нещо именно от исторически етюди или нечии мемоари. Знам и за еуфорията при

гостуването в София на великия Фьодор Шаляпин, нищо че не е от МХАТ, както и гостуването преди това на Рабиндранат Тагор, който пък дори не е и руснак.

Но в случая особено ме притегля предложеното историческо изследване, защото от една страна отваря рамката на проучването не само в България, но и в други страни (за които зная малко и то несистемна информация).

Още в самото начало при обща характеристика на дисертационния труд се откроява водещата идея за избора и осъществяването на това изследване, а именно: „да се проследи развитието на идеите при самия Станиславски в неговата собствена практика и възприемането им от неговите ученици и последователи, а също и как те ги съотнасят със своя собствен опит и среда, в която работят“. Ето този пределно ясен тезис осмисля осъщественото историко-критическо изследване, очертава неговия периметър и мястото му сред съществуващите подобни проучвания. Това, че авторката се обляга и доверява на теоретични идеи на Ерик Доналд Хирш („Парадоксите на перспективизма“) и Волфганг Изер за интерпретацията като двупосочно действие, откроява нейната полезна информираност и умело включване на подходящи концепции в дисертационния труд. А те са своего рода продължение на търсенията на Станиславски в областта на актьорското творчество като изследване (изучаване) на системата от елементи, които съставляват творческата същност на актьора. Текстът от въведението потвърждава добрата информираност на докторантката и уменията ѝ да използва точно и пълноценно позоваванията, на които се опира, а не просто да ги цитира за пълнота и обем. Затова тя разумно разширява изследването с позовавания за театралната и педагогическата дейност на Ричард Болеславски, Николай Осипович Масалитинов, Юрий Ракитин и Пьотр Фьодорович Шаров през разглеждания период. А така вече се конкретизира фактическата територия на изследването:

Масалитинов, когато работи в Народния театър в София и във формираната към него актьорска школа; Ракитин в Русия до революцията и впоследствие в Кралство Сърбия, Хърватия и Словения; а Шаров в западна Европа. Смело формулираните 10 авторски задачи върху тази изследователска територия са достатъчно амбициозна и достойна програма, която по-нататък в текста се изпълнява успешно. А това доказва актуалността на изследването, въпреки че Системата (разбирай на Станиславски) вече е навлязла във второто си приложно-практическо столетие!

Подобни доказателствени аргументи са особено важни, тъй като реалните разклонения на Системата в световната театрална практика са многобройни, но в крайна сметка центрирани върху нейните фундаментални принципи! И тъкмо в това е свръхзадачата на дисертационния труд: да разтвори „ветрилото“ на съвременната театрална практика като късно наследство от работата на възпитаници от студиите към МХАТ. За изпълнението на тази трудна задача докторантката е проучила и използва целесъобразно всички подходящи и достъпни източници, които са цитирани коректно и с уважение към фактологията. А това е постигнато успешно, защото авторката е структурирала необходимия материал в добре очертани и композирани две глави на текста: първата за основните и най-важни студии в Русия, които прилагат всекидневно Системата, допълвайки я с конкретен практически опит; и втората за основоположниците (или „бащите“ на национално значимите театрални школи в други страни). А така разумно очертаният изследователски кръг се затваря с достатъчна историко-фактическа информация и нейното аргументирано научно обобщение.

Или казано с две думи: очертаната в началото на дисертационния труд авторска задача е изпълнена успешно!

И сега, вече в края на моето Становище, ще отправя една конкретна препоръка, която мисля че има значение, особено ако дисертационното изследване се подготви за издаване като самостоятелна книга. Тогава вече избраното заглавие ще е прекалено дълго – цели 20 думи! То като че ли иска да разкаже всичко в дисертацията! А това не е нужно, защото е направено ясно още в увода и не е необходимо да стои на корицата и заглавната страница така тежко и уморително за четене! Заглавието може да бъде пак така вярно и точно, но ще бъде привлекателно или поне любопитно, без да лъже или заблуждава бъдещия читател. Добре знам, че академичните текстове предполагат и допускат дълги разказвателни и описателни заглавия. Ала така е при точните и природни науки. Защото там всяка подробност е важна, особено ако става дума за ново откритие или технология. Но в изкуството сме по-либерални и малка неточност, игра на думи или дори закачливо остроумие се приемат с разбиране. Впрочем, за да не натрапвам свое лично мнение, ето какво казва великият Готхолд Ефраим Лесинг – човек от драмата и театъра, на когото може да се вярва: „Заглавието не трябва да е като меню ресторант, а само да подсказва аромати от кухнята.“ Докато аз все пак съм от една друга „драма“ – българското кино и не трябва много да ми се вярва 😊. Но въпреки това си позволявам да предложа заглавие:

Възпитаници на МХАТ –

„бащи“ на национални театрални школи

Предлагам го като колегиална шега, но мисля, че не е лишена от полезен смисъл.

Ала това са „бели кахъри“, когато обсъждаме една дисертационна работа с безспорни качества и достойнства, част от които бяха отбелязани по-горе.

Затова в края на моето Становище убедено заявявам следното: Дисертационният труд „Възпитаниците на студиите към Московския художествен академичен театър - основоположници на национално значими педагогически школи за театър между двете световни войни“ на докторантката Анастасия Владимирова Лютова-Господинова отговаря на изискванията за успешна защита. Затова предлагам на уважаемото научно жури да й присъди образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 8.4. Театрално и филмово изкуство!

Гласувам с ДА!

21 юли 2025 г.

Проф. Божидар Манов, д.н.